

([Време](#))

Премијер Саљи Бериша је током прославе стогодишњице Албаније, 28. новембра прошле године позвао сународнике да на јединству раде сваког минута, сваког сата, сваког месеца и сваке године.



Косовски премијер Хашим Тачи рекао је да жеља Албанаца није била да постоје две албанске државе и да би Албанија и Косово заједно били бољи.

Та политичка реторика албанских вођа на Балкану није остала непримећена у суседним државама. Неки регионални политичари, попут грчког министра спољних послова, бојкотовали су прославу јубилеја у Тирани.

Заменик помоћника државног секретара САД Филип Рикер и шеф дипломатије Немачке Гвидо Вестервеле изашли су потом са заједничком поруком да Албанија мора да престане са "узнемирујућом реториком национализма". Другим речима, поручили су Бериши да не "долива уље на ватру" док се ломе копља у преговорима Дачић–Тачи у Бриселу.

Премијер Бериша након те опомене, 1. марта, изјављује у Тирани да су добри односи између Косова и Србије услов стабилности читавог Балкана.

НАЦИОНАЛ-ЕВРОПЕЈСТВО: Фатос Лубоња, дисидент из времена Енвера Хоџе, који је под тим режимом провео 18 година у затвору, говори о албанском

‘национал-европејству’. Тиме жели да каже да су албанске елите које су произашле из комунистичких кадрова умотале свој национализам у европску реторику, исто као што су га раније крили иза марксизма. Уместо Велике Албаније користи се израз етничка или природна Албанија. Историја Албаније с почетка овог века Албанске академије наука не разликује се од оне из 1959. године.

Арманда Кодра, антрополог из Тиране, истраживач у Лондонској школи за источноевропске и словенске студије, оценила је да Бериша кокетира са идејом о уједињењу да би осигурао да Алијанса црвено и црно (алб. *Алеанца Куџ е Зи*) не преотме гласове његовој Демократској партији.

Према неким медијима, Алијанса црвено и црно има око 105.000 чланова, а хвали се да су у њој и познате личности Лорик Цана (фудбалер Лација), Екрем Криезију (филмски радник који је некада радио на ТВ Београд), Џуфи Пигеон (историчар), Мислим Паша (пуковник), Решат Арбана (глумац из Тиране), Нури Сефери (боксер рођен у Гостивару). Та алијанса иступа против патријарха Православне цркве Албаније, предлаже да се албанизују албански топоними, иступа против мешовитих бракова...

Поред Алијансе црвено и црно, коју предводи Крешник Спахиу, бивши председник Високог савета правосуђа Албаније, за уједињење се залаже и косовски покрет Самоопредељење чији је вођа Аљбин Курти.

Да буде расписан референдумом о формирању нове јединствене албанске државе залаже се Коче Данај, директор Центра за социјалне и политичке прогнозе у Тирани, некадашњи партијски функционер у време Енвера Хоџе, потом емигрант у Швајцарској, потом саветник председника Албанске социјалистичке партије Фатоса Наноа, па саветник премијера Илира Мета и доцније премијера Панделија Мајкоа. У политици је боље гледати шта актери раде, него шта говоре.

Албанија, која је у време побуна на Косову представљала базу УЧК, сада је чланица НАТО-а и на путу ка Европској унији, чиме је обележена њена званична спољна политика. Други декларисани циљеви су: међународно признање Косова, борба за права Албанаца из области коју Тирана назива Ђамарија, а Грци Јужни Епир; помагање Албанаца у Македонији, Црној Гори и на југу Србије, Арбереше у Италији и албанску дијаспору. У Албанији живи око 2.300.000, на Косову и Метохији око 1.588.000, северозападу Македоније 509.000, на југу Србије око 50.000 на југозападу Црне Горе

30.439 Албанаца. Такође, постоје албанске заједнице у многим другим земљама, укључујући Турску, Грчку, САД, Италију итд., али су подаци о томе прилично произвољни. Неки извори чак кажу да у Турској има око 1.300.000 Албанаца.

Албанија ради најочитије на приближавању Косова – скоро је завршила 234 км дуг ауто-пут од Драча према Кукешу, који се на Косову наставља ауто-путем "Ибрахим Ругова". Извођач радова кроз веома тежак терен је америчко-турска корпорација *Бецхтел груп* - Енка

Неки од албанских опозиционара тврдили су да изградњом тог и милијарду долара тешког ауто-пута помоћу комерцијалних кредита, Бериша подиже себи национални споменик и да је било кориснијих путних праваца. Други кажу да је пут исплатив, јер су косовски Албанци најбројнији туристи у Албанији. Путници кажу да граница између Косова и Албаније практично не постоји, али томе донекле противуречи факат да је косовска влада увела царину на увезени цемент из Албаније зато што он ниском ценом угрожава Шар-цемент.

Беришин концепт албанског простора у ЕУ почива на идеји Албаније четири вилајета отоманског царства: Скадар, Косово (чије је седиште било Скопље, а у који је спадао и Нови Пазар), Битољ и Јањина. *Галлуп Балкан Монитор* је у јануару 2010. снимео да би уједињење Косова и Албаније подржало 74,2 одсто испитаника на Косову, и 70,5 одсто у Албанији. Значајан део Албанаца, 47,3 одсто испитаника на Косову и 39,5 одсто у Албанији, охрабрен подршком коју су имали у косовском случају, верује да је могуће национално уједињење 5,5 милиона Албанаца, иако би данас реализација тог концепта погодила Грчку, Македонију, Србију и Црну Гору. У прошлости је то било веома компликовано јер је сажимало судар етничких демографских историјских права и ћуди великих играча приликом "куповине тепиха на истамбулској пијаци", како се о томе изразио један учесник Берлинског конгреса 1878.

ПРИЗРЕНСКА ЛИГА И ЧЕТИРИ ВИЛАЈЕТА: Обједињење турских вилајета захтевала је Лига за одбрану права албанског народа, позната као Албанска лига или Призренска лига, албанска политичка организација основана 10. јуна 1878. у Призрену, у тадашњем Косовском вилајету Отоманског царства, након завршетка руско-турског, односно српско-црногорско-турског рата (1877—1878).

Међу око 300 виђенијих албанских представника који су се сакупили у Призрену биле су две струје, једна је захтевала независност, а друга аутономију, ослобађање од пореза, да се више не узимају регрути и да Србија и Црна Гора врате Турској области насељене Албанцима и муслиманима.

Петиције се шаљу султану у Истанбул, а делегација под вођством Абдул-бега Фрашерија и Мехмета Али Врионија иде у Беч, Париз, Лондон Рим и Берлин. Међутим, Берлински конгрес је игнорисао меморандум Лиге, а немачки канцелар Ото фон Бизмарк је чак заузео став да албанска нација не постоји. Султан Абдул Хамид ИИ је у почетку подржавао проотомански и происламски карактер Призренске лиге.

Оружане чете под контролом Лиге су се, међутим, супротставиле одлуци Берлинског конгреса да Плав и Гусиње припадну Црној Гори, па је Турска 1881, да би показала Европи да испуњава наметнуте обавезе, употребила војну силу против њих. Када је Велика Британија предложила Црној Гори компензацију – територију Улциња за Плав и Гусиње, Албанци су се опет супротставили. Велике силе су послале међународну флоту пред Улцињ и тај град је предат је Црној Гори.

Следи више покушаја Турске да поврати ред и серија оружаних побуна: у Ђаковици је 26. августа 1878. убијен Мехмед Али-паша, који је тамо упућен ради смиривања...

Турски Дервиш-паша војском разбија албански устанак априла 1881. године и распушта Призренску лигу, чије је радикално крило почело да тражи формирање независне албанске државе.

Велике силе улазе у игру појединачно. Скадарским меморандум је тражено да гарант за остварење независне албанске државе буде Велика Британија. Уз изговор заштите католика Мирдита Аустроугарска се умешала и успела је после 1888. да истисне Француску.

ДА ВИЂУ ПРИЗРЕН, ДУШАНОВ ГРАД: У то време у Турској је било смутно стање. Отоманска војска је охрабрила курдске паравојне снаге да 1894. побију на хиљаде Јермена и спале многа села. Насиље над Јерменима ескалира 1915. Турска и дан-данас не признаје да је над њима тада извршен геноцид. Српска влада преко посланика у

Порти подноси Плаву књигу о зверствима над Србима у периоду од 1890. до 1899. Аустроугарска блокирала интернационализацију тог питања.

Када су се младотурци учврстили на власти, нису дали обећану аутономију Албанцима, већ су тражили строги централизам, уводећи турски као једини језик администрације и забрањујући албанске клубове широм земље. Оружану побуну Албанаца на Косову и у Албанији јуна 1909. Турци крваво гуше маја 1910. године.

Током Првог балканског рата косовски Срби су 1912. српске војнике дочекивали као ослободиоце. Насупрот њима, Албанци су очекивали да Косово постане део аутономне Албаније, организовали су добровољачке јединице које су пружале отпор код Приштине, Урошевца (Феризовића), Ђаковице, Призрена... Код Подујева Трећој српској армији супротставило се петнаестак хиљада добровољаца под командом Исе Бољетинца, кога су претходно ради подривања Отоманске Турске наоружавали, између осталих, и српска и црногорска влада.

После ослобођења Призрена о коме је Књаз Никола певао "Онамо, намо за брда она, да виђу Призрен Душанов град", српска војска је, 5. новембра 1912, стигла у Сан Ђовани ди Медиа и Драч на албанској обали.

У Лондону међународна конференција амбасадора великих сила (Аустроугарске, Италије, Русије, Француске, Немачке и Уједињеног Краљевства) 17. децембра 1912. доноси начелни закључак о формирању Кнежевине Албаније. Почетком 1913. српска војска се придружила црногорској у опсади Скадра који су браниле турске снаге под командом Хасан Риза Беја, а касније под командом Есад-паше Топтанија. Након што је српска војска освојила већину албанских области, албански главари су се повукли на слободну област Влоре (Валоне). На Народној скупштини у Валони, 28. новембра 1912, Албанија је проглашена за независну државу. На челу привремене владе био је Исмаил Кемали, који је успео да придобије подршку Аустрије и Италије.

У Лондону конгрес сила 29. јула 1913. потврђује одлуку о формирању Албаније. Аустроугарска је предлагала да Албанији припадну и Ђаковица, Дебар, Корча, Јањина, Струга, Охрид, Пећ и Призрен. Србија је, уз подршку Француске и Русије ипак успела да добије Пећ, Ђаковицу, Призрен, Дебар и Охрид.

По члану 1. уговора Албанија је требало да буде наследна кнежевина под гаранцијом шест сила, које ће наименовати кнеза, а у периоду од десет година цивилну управу и финансије требало је да води међународна комисија тих шест сила. Безбедност кнежевине требало је да обезбеди жандармерија под командом холандских официра.

Велике силе су се сложиле да албански кнез треба да буде протестант како би непристрасно владао мухамеданским, православним и католичким деловима албанске нације. Пошто је Немачка била најмање заинтересована од свих шест сила за балканско питање, између 19 кандидата изабран је управо њен фаворит Вилхелм фон Вид (*Вилхелм вон Виед Хохензоллерн*

-

Сигмаринген

) и албанска делегација, коју су сачињавали представници 18 округа, понудила му је круну.

Српски премијер Никола Пашић је понављао да се Србија не сме одрећи луке на Јадранском мору, а тек ултимативном претњом топова са аустријских и италијанских бродова окренутих ка луци Драч српска војска је била приморана да се 25. октобра 1913. коначно повуче са територије Кнежевине Албаније.

У септембру 1913. избијају албанске побуне против српске власти у области Љуме (југозападно од Призрена, данашња северна Албанија), Дебра, Струге и Охрида и у планинама западно од Ђаковице.

Аустроугарска је 3. маја 1913. објавила опсадно стање у Босни и Херцеговини, након чега је и Црна Гора била принуђена да напусти Скадар.

САВЕЗНИШТВО СА ЕСАД-ПАШОМ: Кнез Вилхелм са породицом долази у Драч 7. марта 1914. Побуњује се муслиманско становништво, предвођено Есад пашом Топтанијем (онај са Скадра), који тражи присаједињење Турској. Да преузме власт у Албанији у лето 1914. Есад-паши Топтанију је помогла Србија, која ће му бити савезник у критично време 1914. Остављен од свих, кнез Фон Вид напушта Албанију 3. септембра 1914, месец дана по избијању Првог светског рата.

У јануару 1915, после Колубарске битке, српске власти шаљу поново трупе ради обезбеђења излаза на море преко Албаније, а у лето 1915. српска војска је интервенисала у Албанији и ради заштите Есад-пашиног режима, сломивши устанак његових противника. Под притиском аустроугарско-немачке и бугарске офанзиве, Врховна команда српске војске 24. новембра 1915. године одлучила је да се њени војници повуку преко Црне Горе и Албаније на Јадранско море (Албанска голгота). Српске војнике у повлачењу нападају снаге супротстављене Есад-паши.

После пробоја Солунског фронта током 1918-1919 српске трупе су опет продрле у Албанију, а мировна конференција у Паризу 1919. је дала Италији мандат за администрацију албанске државе под контролом Друштва народа. На мировној конференцији у Версају српска делегација пристаје на независну Албанију, а у случају да странци добију део Албаније, поставља захтев за северним делом Албаније до Дрима са Скадром, позивајући се на историјска права и стратешке и економске разлоге. Српске трупе су за то време окупирале албанске територије око Дебра и Мати. Трају веома дуги преговори о разграничењу.

Почетком 1920. године Италијани су под притиском Албанаца морали да се повуку из Албаније.

Влада краљевине СХС половином 1921. године потписује с првацима Мирдите, с кућом Ђона Маркађона, уговор о сарадњи, којим је било предвиђено стварање независне Републике Мирдита на северу Албаније, коју је требало бранити војска Краљевине СХС. Мирдитска република је ускоро укинута. Током преговора о разграничењу војска Краљевине СХС се носи с упадима албанских качака које помаже Италија.

У децембру 1924. Београд помаже Ахмеда Зогуа да обори режим Фана Нолија и да се касније прогласи за краља. То није зауставило српско-албански конфликт који сада потпирује фашистичка Италија. "Нож уперен у кичму Југославије", тако је Ђано назвао албанско-косоварски иредентизам.

НОЖ У КИЧМИ ЈУГОСЛАВИЈЕ: Окупацијом и анексијом Албаније, 7. априла 1939, фашистичка Италија је дефинитивно закорачила на балканско тло. У августу те године, па маја и потом октобра 1940. забележени су нови диверзантски упади качака. У Тирани је формиран један нов "Косовски комитет" под вођством Ђерим-бега Махмудбеговића из Пећи.

У Косовску Митровицу је одмах по окупацији дошао Косовски комитет на челу са Бедри Пејанијем и Реџепом Митровицом; нешто касније Ферад-бег Драга, посланик и вођа "Џемијета" у Краљевини Југославији, и његов син Али Драга формирали су нову организацију *Лидхја комбетаре схџиптаре*.

Једина реализација концепта Велике Албаније остварена је приликом комадања Југославије када је Италија је формирала квислиншку Велику Албанију, којој је прикључила Улцињ са околином, део подгоричког среза Тузи, Хоти, Грудри, Затријебач, Врањ, Владањ и Кодрабудан; од андријевичког среза Плав и Гусиње са околином, а од среза беранског Рожај са околином. Прикључили су јој и западну Македонију са Тетовом, Гостиваром, Кичевом, Дебром, Стругом и Светим Наумом, као и целим Преспанским језером. Већи део Косова и цела Метохија припали су такође Великој Албанији, осим подујевског, вучитрнског и косовскомитровачког среза, који су додељени немачкој окупационој зони и дела Косова код Гњилана на истоку Косова који су запосели Бугари.

После капитулације Италије немачки окупатор није укинуо Велику Албанију и подстакао је оснивање тзв. "Друге призренске лиге", крајем 1943. На челу ове лиге нашли су це колаборационисти Џафер Дева, Бедри Пејани, Исмет Криезиу и други.

ДРУГ ТИТО И ДРУГ ХОЏА: Партизански покрет отпора у Албанији организовала је Комунистичка партија Југославије, која се пре тога еманциповала од старе политике Коминтерне (распуштене 1943) и свог Дрезденског конгреса из 1929. да је Југославија продукт светског империјалистичког рата и да је треба уништити.

ЦК КПЈ оштро одбацује један у основи редентистички закључак који је била донела конференција Обласног Комитета КП КиМ, одржана на територији Албаније, у селу Бујану (Буњај изнад реке Валбоне, око 10 км узводно од њеног ушћа у Дрим, крај места Кољгецај) 31. децембра 1943. и 1-2. јануара 1944: "Данас се, другови, ради не о томе да се разграниче Албанија и Југославија – обе окупирани од Немаца – него да се обе, оружаном борбом, ослободе од њих."

Оштро су одбачене и идеје о формирању Балканског штаба, у духу будућег удруживања у Балканску федерацију, на чему је радио Светозар Вукмановић Темпо у лето 1943, а

цео тај подухват је ликвидираан после Титове интервенције од 21. септембра и октобра 1943.

После рата ће Тито преговарати с бугарским комунистичким лидером Георгијем Димитровим о Балканској федерацији Бугарске, Југославије и Албаније, али ће Стаљин ту идеју угушити под јастуком.

Између новембра 1942. и новембра 1943, у току припрема Другог заседања АВНОЈ-а, Комунистичка партија се ослања на концепт очувања интегритета Југославије као постојећег међународног субјекта.

Крајем 1943. ЦК КПЈ је упутио писмо албанској партији у којој је изречена оштра оцена: "Постављати данас питање присаједињења иде на руку реакцији и окупатору." У данима ослобођења у гушењу балистичке побуне на Косову учествује око 30.000 бораца НОВ-а и поједине јединице из Албаније. Заједнички непријатељ је Бали комбетар, албански националистички покрет у коме су прсте имали Енглези. После рата Југославија помаже режим Енвера Хоџе. Једна пролетерска бригада била је послата у Корчу...

Енвер Хоџа, у *Успоменама* објављеним у Тирани 1979, пише о томе да је приликом своје посете Београду и потписивања уговора 1946. године поставио Титу питање о Косову, формулишући албански став на следећи начин: "Косово и друге области албанског становништва у Југославији су албанске територије које су велике силе неправедно отргле. Сада, када су наше две земље социјалистичке, створени су услови да се овај проблем праведно реши." На овај захтев Енвера Хоџе Тито је, како Хоџа тврди, одговорио: "Слажем се, то је и наша жеља, али у овом тренутку ми не можемо ништа да учинимо у том смислу, јер то Срби не би схватили." Хоџа је на то закључио: "Ако то не схватају данас, схватиће сутра", и после Информбироа се окренуо ка СССР, па Кини, а СФР Југославија је четрдесет година била с Албанијом у полуратном стању.

Остало сте, бар ви старији, и сами преживели, па можете закључити колико старе хронике подсећају на нове, а млађи уче историју, да би знали како да и они погреше кад им се она понови.

Велика Албанија и национал-европејство

Пише: Милан Милошевиќ
петак, 08 март 2013 00:46
